

Zahraníční politika USA

1. Globální „válka proti terorismu“
2. Prameny amerického chování
3. Neokonzervatismus
4. Úloha Spojených států

1. Globální „válka proti terorismu“

Hlavní dokument „Národní bezpečnostní strategie USA“ (září 2002).

Hlavní teze:

- za nejzávažnější bezpečnostní hrozbu považuje mezinárodní terorismus a šíření zbraní hromadného ničení, kterou představuje jako **bezprostřední, neodstranitelné a potenciální ohrožení USA**. Protože představuje velký destruktivní potenciál, odvrácení této hrozby vyžaduje ze strany USA **bezprecedentní odpověď**.

Odpověď na tuto hrozbu: rozhodující úlohu má americká **vojenská síla** s následujícími úkoly:

- zaručit bezpečnost spojenců;
 - odradit země od vojenského soutěžení;
 - odstranit protivníka aby jednal proti zájmům USA;
 - jakmile selže odstrašení, rozhodně každého protivníka porazit;
 - odradit potenciálních protivníků od budování ozbrojených sil, které by překonali nebo se vyrovnali síle USA.
- koncepce **předstihujícího** (preemptivního) použití síly vůči těmto hrozbám. Představuje odvrácení či eliminace vzdálené závažnější hrozby, případně přechod k protiakci silou s cílem předejít útoku, který je očekáván v kratším či delším časovém horizontu. Nevychází tedy z plně konkrétního nebezpečí, ale pouze z **hrozby možné či potenciální schopnosti útoku**. Tedy - bez existence jasného a bezprostředního nebezpečí (klasickým příkladem byl útok izraelského letectva proti iráckému jadernému reaktoru v roce 1981, izraelská invaze do Libanonu v roce 1982 nebo americký útok proti Iráku).

Problém však spočívá v tom, že v reálném světě neexistují důvěryhodné informace o možnostech teroristů nebo spolehlivé prognózy jejich budoucího chování;

- nový přístup USA k problému mezinárodní legitimacy: legitimitu jednání v rámci mezinárodního společenství prostřednictvím rezoluce RB OSN je možné potvrdit až **ex post** (po) a nikoli nutně **ex ante** (před);
- prosazování demokracie prostřednictvím násilné změny vládnoucího režimu;

Evropské obavy: jakékoliv kroky vedoucí k legitimizaci jednostranného preventivního použití síly by mohly vést:

- k podlomení základních pilířů Charty OSN, ke zvýšení nestability mezinárodního systému a pravděpodobnosti vzniku válečných konfliktů;
- rozhodnutí o použití síly proti potenciálním hrozbám je ponechané pouze na vůli jednotlivého státu, navíc státu schopného drtivě zasáhnout kdekoliv na světě a porazit jakéhokoliv nepřítele ve vojenském konfliktu;

- takové postavení svádí politiky k udržení svého výjimečného postavení za každou cenu a k příliš častému použití vojenské síly k prosazení vlastních cílů a zájmů;
- prosazování silového vojenského řešení znamená posun od vedení nezbytných, nevyhnutelných válek směrem k válkám z vlastního rozhodnutí;
- navíc v USA existuje silná tradice odmítající jakékoliv vazby americké politiky na vnější pravidla či normy a považující demokratický charakter amerického státu za dostačující pro uznání legitimacy amerických vojenských akcí.

Pro odpor amerických spojenců americká zahraniční politika začala místo pojmu „globální válka proti terorismu“ používat pojem „globální zápas s násilným extremismem“.

2. Prameny amerického chování

- politicko-psychologické a ideově-kulturní prameny zahraniční politiky státu, bez jejichž pochopení je jen velmi těžké pochopit současnou americkou zahraniční politiku jako celek i vztahy USA s ostatními globálními partnery:

- **přesvědčení o americké převaze** – základ amerického patriotismu. Je vlastní všem Američanům bez rozdílu a představuje vysokou a složitou kulturu lásky k vlasti. V Americe je možné kritizovat jakéhokoliv prezidenta, ale urazit vlastní zemi jen slovem znamená překročit hranice morálky a vyloučit se za hranice slušnosti.
- **idea demokratizace světa na základě amerického vzoru** - posláním Spojených států není jen „sloužit světu jako příklad“, ale především „pomáhat“ tomuto světu dospět ke stavu, který je v souladu s americkými představami o dobru a zlu. Spojené státy mají nejlepší vládní systém na světě a že zbytek lidstva může dosáhnout míru a prosperity tím, že se zřekne tradiční diplomacie a osvojí si úctu Ameriky k demokracii a mezinárodnímu právu.
- **oddanost ideje svobody** – v představách Američanů je abstraktní pojetí svobody spojeno s konkrétním pojetím americké demokracie, která pro ně splývá se Spojenými státy, s americkými státními institucemi, režimem a praxí. Z historie: zatímco v Evropě v 18. století byl tyranský stát zřetelným protipólem svobodného člověka, v USA se naopak stát stal nástrojem získání svobody, protože jen s jeho pomocí občané severoamerických kolonií získali nezávislost na britské monarchii.
- **vztah k demokracii odráží i vztah k náboženství**. Většina Američanů dokonce prohlašuje, že je to Bůh, který představuje vůdčí mravní sílu americké demokracie. USA představují jednu z nejzbožnějších zemí křesťanského světa - 85% občanů se hlásí k nějakému náboženskému vyznání. Pro většinu z nich Bůh představuje vůdčí mravní sílu americké demokracie. Mají sklon pohlížet na společenská a politická dramata jako na středověké morality, na bitvy mezi Bohem a ďáblem, v nichž je kompromis takřka vyloučený.

Američané jen zřídka přiznávají, že hájí národní zájmy a mezinárodní konflikty prezentují převážně jako souboj Dobra a Zla. Vycházejí při tom z tvrzení, že jakožto národ, který hájí určité principy – mohou vést válku již jen na základě mravních důvodů a ke zdůvodnění ozbrojeného

boje si stanovují mravní cíle (např. obranu světové demokracie). To vše jim pomáhá přesvědčovat sebe sama, že bombardování Srbska a Iráku „v podstatě“ přináší těmto zemím blaho osvícení.

- **sférou amerických zájmů je celý svět** (neboli „Amerika bez hranic“ - amerikanocentrismus).

3. Neokonzervatismus – ideologický základ současné zahraniční politiky USA. Jeho ústředním cílem je celosvětové šíření demokracie a svobody jako cesta k bezpečnějšímu světu. Na základě tohoto přístupu obhajoval G. Bush svou „globální válku proti terorismu“ v Afganistanu i předstihový zásah v Iráku.

Podle celé řady autorů současný neokonzervatismus charakterizuje:

- téměř náboženskou víru, že lidský stav je definován výběrem mezi Dobrem a Zlem a že politický charakter člověka je hodnocen tím, jak je ochotný bojovat na straně Dobra;
- vojenská moc a připravenost silnějšího státu tuto moc použít představuje základní zásadu, která určuje vztah mezi státy;
- oblast Středního východu a globálního islámu představuje hlavní oblast amerického globálního zájmu.

Další charakteristické rysy:

- mezinárodní politiku analyzují z černobílého hlediska a z hlediska absolutních mravních kategorií;
- použití vojenské síly považují za první a nikoli poslední volbu;
- odmítají „lekcí z Vietnamu“ protože podřívá americkou vůli;
- „lekcce Mnichova“ podle nich dokazuje význam koncepce předstihového úderu;
- odmítají význam mezinárodních smluv;
- mezinárodní kritiku své politiky považují za potvrzení vlastní ctnosti a pravdivosti.

Výhrady vůči politice neokonzervativců

Zásadními kritiky jsou především **stoupenci idealismu či liberalismu**. Souhlasí s tezí o potřebě šíření demokracie a snižování počtu diktátorských režimů a zhroutených států jako základního předpokladu pro upevnování mezinárodní bezpečnosti, ale mají výhrady proti mesiášskému působení USA, proti sázce na vojenskou sílu a proti většímu či menšímu pohrdání mezinárodními institucemi.

Další kritické názory:

- očekávaný zastrašovací efekt předstihových úderů se může převrátit ve svůj opak – místo odstrašení od záměru mít zbraně hromadného ničení působení opačná motivace – co nejrychleji si je pořídit (Severní Korea, Irán);
- válkou v Iráku pokračovala Amerika ve strategii vyzkoušené v minulém století – jejím základním pravidlem je útočit na toho, kdo nemůže Ameriku ohrozit, nikoli na toho, kdo pro ni představuje nebezpečí. Cílem útoku totiž není obrana, ale manifestace síly, která má zastrašit skutečné ohrožovatele;

- strategie USA v boji proti asymetrickému soupeři je kontraproduktivní: hlavním výsledkem porážky Iráku nebylo odstrašení teroristů, ale otevření nového bojiště pro jejich protiamerické akce;
- místo, aby shromažďovala na straně USA co nejvíce možných spojenců, podařilo se jí i některé z jejích nejbližších spojenců odcizit;
- problémy okupovaného Iráku jasně ukazují meze unilateralismu: ani ta největší supervelmoc není schopná nastolit pořádek, bez toho, aby přesvědčila o legitimitě své vlády především ty, kteří se jí mají podřídít.

4. Úloha Spojených států v mezinárodních vztazích

USA budou i nadále vzhledem na svůj ekonomický, technologický, vojenský a diplomatický vliv sehrávat klíčovou hybnou sílu mezinárodního systému. Toto výjimečné postavení USA v globální hierarchii je dnes všeobecně uznávané. I ruské analýzy globálních trendů výslovně přiznávají, že americký primát bude pokračovat ještě přinejmenším dalších dvacet let, přičemž žádná jiná mocnost není na dohled.

USA představují nepopíratelný prvek mezinárodní stability a tím se stávají součástí bezpečnosti každého dalšího státu. Spojenci i nepřátelé musí ve svých bezpečnostních zájmech kalkulovat s jejich vojenskou převahou. Je možné počítat s pokusy o určitou politickou kontrolu „hegemonie“ USA, stejně jako o minimalizaci jejich síly a využívání jejich možných slabých stránek, avšak ambice USA udržet současné vedoucí postavení představuje dlouhodobý faktor, který bude zásadně a dlouhodobě ovlivňovat systém mezinárodních vztahů.

Kontrolní otázky

1. Základní aspekty zahraniční politiky USA na základě dokumentu Národní bezpečnostní strategie USA
2. Politicko-psychologické a ideově-kulturní prameny zahraniční politiky USA.
3. Neokonzervatismus jako ideologický základ současné zahraniční politiky a jeho kritika.
4. Úloha Spojených států v systému mezinárodních vztahů